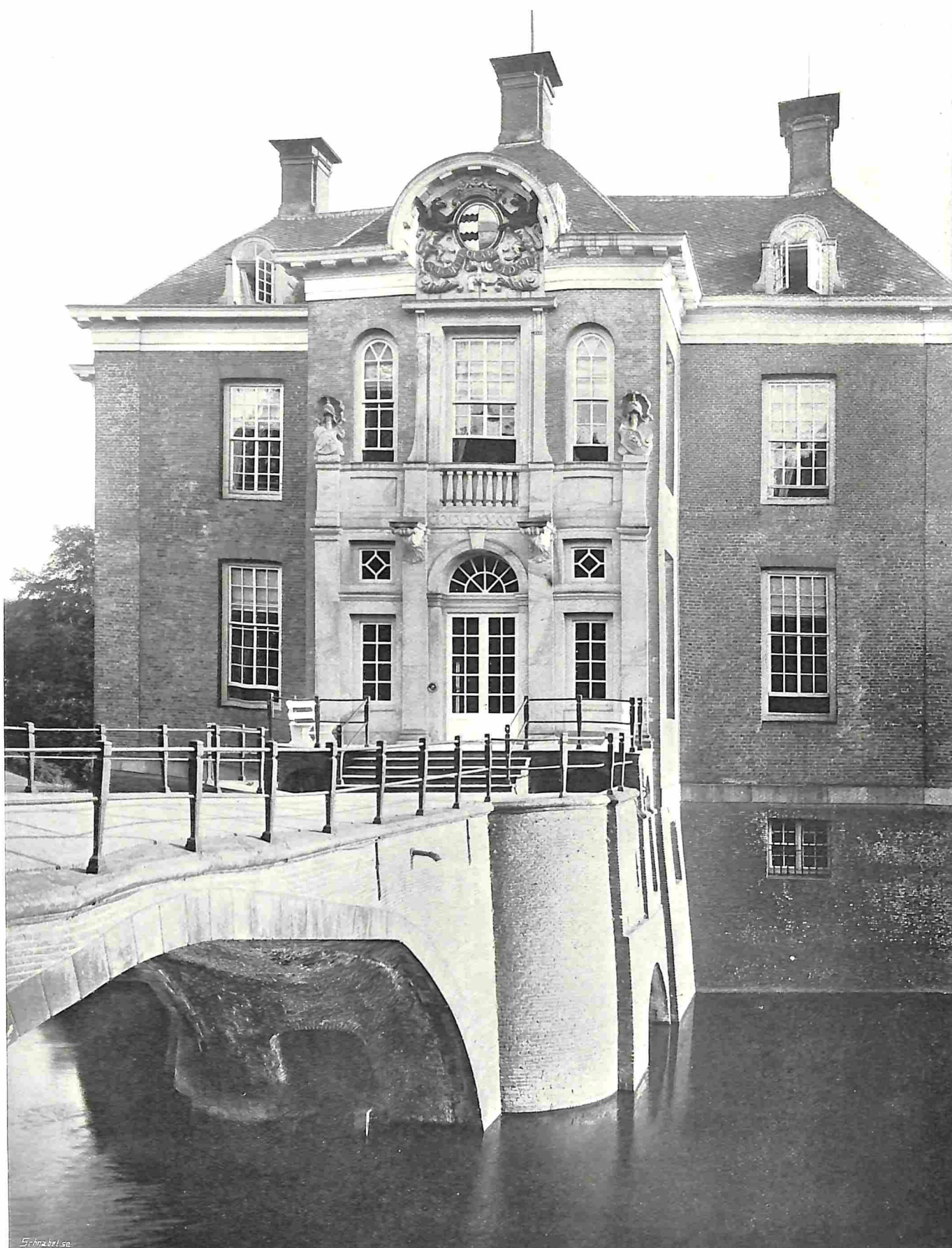

BUITEN

1^E JAARGANG N^O. 18.

ZATERDAG 14 SEPTEMBER 1907.

Schnabel 50.

Foto Aug. F. W. Vogt.

MIDDACHTEN.
Voorgevel van het kasteel met brug.

REDACTIE:

HENRI VAN BOOVEN, te Hilversum, met medewerking van JHR. JAN FEITH en WILLEM MULIER.

MEDEWERKERS.

ARCHITECTUUR, (Gebouwen, woninginrichting, meubelen, verlichting, verwarming, enz.) TUINARCHITECTUUR, PLAATSBSCHRIJVING: W. BAX JR., WOUTER COOL, H. J. DAMMERMAN JR., J. W. HANRATH, PROF. K. SLUYTERMAN, LEONARD A. SPRINGER, D. F. TERSTEEG, J. H. DE VEER, P. WESTBROEK.
 BLOEMEN- EN MOESTUIN; (Serres, kassen, enz. vruchtboomen, sierheesters). J. G. BALLEGO, K. BERENDSEN, JAC. B. BRINK, E. H. J. CUNAEUS, A. FIET, J. J. KRUYFF, A. SCHUTTEVAER, E. TH. WITTE.
 FOKKEN EN KWEEKEN: (Paarden, runderen, wolven, honden, pluimvee en ander gevogelte, visschen, bijen): F. BLAAUW, G. C. DUVAL VERWEY, J. KOOIMAN, CHR. H. J. RAAD, S. SPANJAARD LZN.
 FOTOGRAFIE: J. A. BAKHUIS, F. F. BRUYNING JR., MARIE BIJL, WOUTER COOL, DR. A. J. M. GARJEANNE, G. A. M. GARJEANNE, R. TEPE, MEV. C. DE VRIES-BLOM.
 HYGIËNE, (Tuinsteden) OPVOEDING EN ONDERWIJS: J. BRUINWOLD RIEDEL, G. H. DEMMINK, J. C. G. GRASÉ, G. OOSTERBAAN.
 LANDBOUW, LANDBOUW-ECONOMIE, HEIDEONTGINNING EN BOSCHCULTUUR: (Cultuurplanten, woudflora, veredeling van gewassen, enz.) L. BROEKEMA, F. F. BRUYNING JR., V. R. Y. CROESEN, S. R. VON FRANCK, P. FRANSEN JZN., J. RINKES BORGER, J. Z. TEN RODENGATE MARISSEN, A. J. VAN SCHERMBEEK, C. G. SPENGLER, DR. J. J. OTT DE VRIES.
 LEVENDE NATUUR EN LETTERKUNDIGE BIJDRAGEN: M. J. BRUSSE, MEV. A. BIJL-VAN SLOOTEN, BERN. CANTER, J. DAALDER DZN, HENRI M. DEKKING, DREVES UITTERDIJK, DR. A. J. M. GARJEANNE, G. DE GRAAF, E. HEIMANS, J. HORA ADEMA, DR. EDW. B. KOSTER, LODE BAEKELMANS, JOH. DE MEESTER, HENRI MEIJER, P. TEUNISSEN, J. REDDINGUS, F. DE SINCLAIR, I. H. DE VEER.
 METEOROLOGISCHE EN ASTRONOMISCHE MEDEDEELINGEN: DR. C. SCHOUTE, J. VAN DER BILT, PROF. DR. A. A. NIJLAND.
 SPORT: (Cricket, golf, hockey, kaatsen, lawontennis, voetbal, ijskolf (bandy), enz.; paardensport; jacht en jachthonden; automobilisme, wielrijden, toerisme; roeien, zeilen, zwemmen, visschen, watertochtsjes; biljarten, schermen, vuistvechten, enz.; wedstrijden) H. F. ADAMS, LUIT. H. BIERMAN, J. COUCKE, PROF. P. H. DAMSTÉ, W. H. R. VAN MANEN, W. WESTRA.

INHOUD:

Een praatje over vallende sterren, door Van der Bilt, geïllustreerd . . .	blz. 206
Middachten, door F. J. van der Borch van Verwold, geïllustreerd (wordt vervolgd)	blz. 205 en 208
Bij vreemde menschen, door H. v. B. (slot)	blz. 211
Olifanten-Toomai, door Rudyard Kipling, vertaald door L. H. (slot) . . .	211
In een kleinen Tuin, door H. Witte, geïllustreerd	213
Golf en Hockey, geïllustreerd	214
Ploenen, door E. Th. W., geïllustreerd	215

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Bij iedere rubriek wordt gelegenheid voor correspondentie opengesteld en gelieve men vragen aan de Redactie te richten.

Fraaie foto's zullen gaarne ter beoordeeling ontvangen worden. Te adresseeren aan de Redactie of aan de Uitgevers. De inzender verzuime vooral niet duidelijk zijn naam en adres te vermelden; ook achter op de foto's.

Van tijd tot tijd zullen prijsvragen voor de beste foto's op een of ander gebied worden uitgeschreven.

De Uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene annonce, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

EEN PRAATJE OVER VALLENDE STERREN.

HET is mij niet bekend uit welken tijd de raad dateert, waarvan naar het schijnt vooral jonge meisjes gebruik maken om, met groote kans op vervulling, een wensch te uiten op het oogenblik dat men eene vallende ster ziet; hij echter die dien raad geeft en allen die er gebruik van maken, tonen niet veel astronomische kennis te bezitten. De legende toch, dat eene onder deze omstandigheden geuite wensch zoo goed als zeker tot vervulling komt, berust vooreerst op het zeldzame, ten tweede op het kortstondige van het verschijnsel. Maar dit laatste is noch zeldzaam noch kortstondig. Zelfs met uitzondering der dagen waarop men op vele vallende sterren achtereen kan rekenen, zijn er in iederen nacht zeker gemiddeld 4 per uur waar te nemen. En een duur van 2 à 3 seconden is toch zeker voor een jong meisje niet te kort om eene harer vele wenschen in gedachten te uiten. En als het verschijnsel niet zeldzaam is, is a.h.w. de aardigheid eraf. Gij hebt slechts eenige dagen achtereen een paar uur naar den nachtelijken hemel te kijken (bij uitzondering nu eens als er geen maan is!) om de garantie te hebben dat

al uwe wenschen vervuld zullen worden. Het is een bekend feit, dat men gelukkig en jong van hart blijft zoolang men nog wenschen en illusies ter vervulling heeft — ergo: degene die het grapje verzonnen heeft, was een slecht astronoom en een slecht wijsgeer!

Het verschijnsel waarvan hier sprake is, mag algemeen bekend verondersteld worden: wanneer men plotseling een lichtend punt ziet aan den hemel, dat zich snel, vaak met achterlating van eene lichtende streep, verplaatst, zegt men: er valt of verschiet een ster. In werkelijkheid gebeurt er natuurlijk niets van dien aard. Een klein, meestal zeer klein lichaam *dringt* met groote snelheid de atmosfeer der aarde binnen, geraakt daar door de sterke wrijving in gloeiing en verbrandt vóór het de aardoppervlakte bereikt heeft.

Valt het werkelijk, d.w.z. bereikt het het aardoppervlak, dan heet het een meteorsteen: het is dan als regel vrij groot en het vuurverschijnsel vóór het bereiken der aarde zeer intens. In dit stadium spreekt men van een bolide of vuurbol.

Vallende sterren, boliden en meteorstenen zijn dus als gelijksoortig te beschouwen; zij zijn alle van kosmischen oorsprong.

Vroeger hield men vallende sterren voor dampkringsverschijnselen, meteorstenen vaak voor steenen geslingerd uit de maankraters. De meening dat steenen „uit den hemel” zouden vallen, werd in wetenschappelijke kringen belachelijk gevonden. (Zoo iets kon alleen opkomen in het brein van het bijgeloovige volk). In 1790 werd in Zuid-Frankrijk een meteorval waargenomen onder zeer gunstige omstandigheden door eenige honderden toeschouwers, welk verschijnsel officieel als een steenval uit den hemel beschreven werd voor de Académie des Sciences te Parijs; de natuurkundige Berthelot volgde aan dit rapport het volgende toe: „Wat is het toch „treurig een geheel gemeenteraad door een protocol officieel „volkslegenden als waar te zien verklaren, welke slechts mede „lijden dienen op te wekken. Wat zal ik aan een dergelijk rapport „nog toevoegen? Alle aanmerkingen dringen zich den wijsgeerigen „lezer van zelf op, als hij deze authentieke mededeeling omtrent „een blijkbaar verkeerd beoordeeld feit en een physisch onmogelijk verschijnsel leest.”

Nu is het echter zeer goed te begrijpen, dat men in die tijden niet direct geloofde aan de kosmische natuur dezer lichamen, en als men dit wel deed, er toch iets zeer geheimzinnigs in vond. Er wordt o.a. verteld dat men in 1514 een zwaren meteorsteen met kettingen aan de kerk vastmeedde, „opdat hij niet weer zou kunnen wegvliegen”.

Het is voornamelijk de kennis van de snelheid, waarmede de meteoren zich bewegen, die geen twijfel meer overlaat aan hunnen kosmischen oorsprong. Hoogtebepalingen, snelheids-metingen en spectraal-onderzoekingen hebben bovendien de identiteit der drie met verschillende naam aangeduide verschijnselen ten volle kunnen bewijzen.

De vallende sterren verheugen zich eerst sedert 1799 in de algemeene belangstelling der sterrekundigen. In November van dat jaar werd in Amerika een meteorregen waargenomen waarvan Alexander von Humboldt in zijn „Kosmos” de volgende beschrijving geeft:

„De nacht van 11 op 12 November (1799) was koel en buiten- „gewoon mooi. Tegen den ochtend, vanaf half drie zag men in „het Oosten zeer merkwaardige meteoren. Bonpland, die opge- „staan was om op de verandah van de koelte te genieten, merkte „ze het eerst op. Duizenden vuurbollen en vallende sterren vielen „na elkaar, vier uren achtereen. Zij namen eene zeer regelmatige „richting van het Noorden naar het Zuiden en bewogen zich in „een stuk van den hemel dat van het Oosten af 30 graden „Noord- en Zuidwaarts reikte . . . . Naar het zeggen van Bonpland „was er zodra het verschijnsel zichtbaar werd, geen stuk van „den hemel zoo groot als drie maal de middellijn der maan, dat „niet elk oogenblik van vuurbollen en vallende sterren wemelde; „de eerste waren het geringste in aantal, doch daar men ze van ver- „schillende helderheid waarnam, was tusschen de beide soorten „onmogelijk eene grens te trekken. Alle meteoren lieten licht- „strepen achter zich van 8 tot 10 graden lengte (de middellijn van „zon en maan is $\frac{1}{2}$ graad. Vert.) hetgeen tusschen de keerkringen „veelvuldig voorkomt. Deze strepen bleven 7 tot 8 seconden na- „lichten. Vele vallende sterren hadden een zeer duidelijken kern „zoo groot als de schijf van Jupiter, waaruit zeer sterk lichtende „vonken te voorschijn kwamen . . . . Bijna alle inwoners van „Cumana zagen mede het verschijnsel aan, daar zij vóór vier uur „hunne woningen verlaten om de vroegmis te hooren. Het zien „der vuurbollen was hun volstrekt niet onverschillig; de ouderen „toch herinnerden zich dat aan de hevige aardbeving van 1766 „een volkomen gelijksoortig verschijnsel was voorafgegaan . . . .

Een dergelijke waarneming heeft alleen waarde in zoverre het aantal der gemiddeld per uur geziene meteoren er door vastgesteld wordt, waardoor men enige gegevens heeft omtrent de dichtheid van den zwerm en het tijdstip waarop de aarde zich in het dichtste gedeelte bevonden heeft.

Wil men echter alle gegevens verzamelen die voor eene algemeene bestudeering van het verschijnsel noodzakelijk zijn, dan gaat men als volgt te werk: men kiest zich zoo mogelijk eene eenigszins verheven plek met vrij uitzicht, zonder hinder van lantaarnlicht en plaatst daar een tafeltje met sterrekaart en een paar zitplaatsen, benevens een goed horloge of chronometer en een paar lampjes. Z.g. „dievenlantaarntjes” verdienen de voorkeur, maar een paar fietslantaarns kunnen ook zeer goede diensten bewijzen. Bovendien is het altijd aan te raden een helper mede te nemen.

Verondersteld wordt nu dat men aan den hemel en op de kaart volkomen georiënteerd is; voelt men zich hierin niet zeker, dan is het raadzaam alvorens de waarnemingen aan te vangen, een half uur zijne bijzondere aandacht aan dit punt te wijden. De waarneming verloopt dan als volgt: men richt het oog naar het gedeelte van den hemel waarin men de meeste vallende sterren verwacht (waarover later). Ziet de waarnemer nu een meteoroor dan roept hij „stop” als sein voor den helper dat deze den tijd zoo nauwkeurig mogelijk in seconden noteert. Hij blijft echter naar den hemel kijken en tracht de baan die hij de meteoroor tusschen de sterren ziet beschrijven, goed in zich op te nemen; is hem dit gelukt, dan licht hij zoo matig mogelijk de kaart bij en schetst met potlood deze baan in, waarbij hij ze aan het eindpunt van een pijltje en een nummer voorziet.

De helper heeft intusschen den tijd in een notitieboekje genoteerd en wacht af, wat de waarnemer hem dicteeren zal. Deze noemt hem de helderheid in grootteklasse en den toestand der lucht, en laat hem in het kort opteekenen of de meteoroor een staart vertoont en zich langzaam of snel scheen te verplaatsen. Voor de helderheid kan men zich refereren aan de vaste sterren en heldere planeten; den toestand der lucht drukke men korthedshalve in cijfers uit, van 0 tot 10, 0 beteekent dan volkomen bewolkt, 10 volkomen helder.

Zoo gaat men eenigen tijd door, zorgende de lichten zooveel als het kan gedekt te houden, en alle bijzonderheden op te teekenen, die men meent dat nut kunnen hebben. En al ziet men geen kans een bepaalde meteoroorbaan weer te geven op papier, zoo noteert men toch, (bijv. door streepjes zetten) dat ze gezien is om zodoende het totaal aantal en daardoor het uurgemiddelde behoorlijk te bepalen.

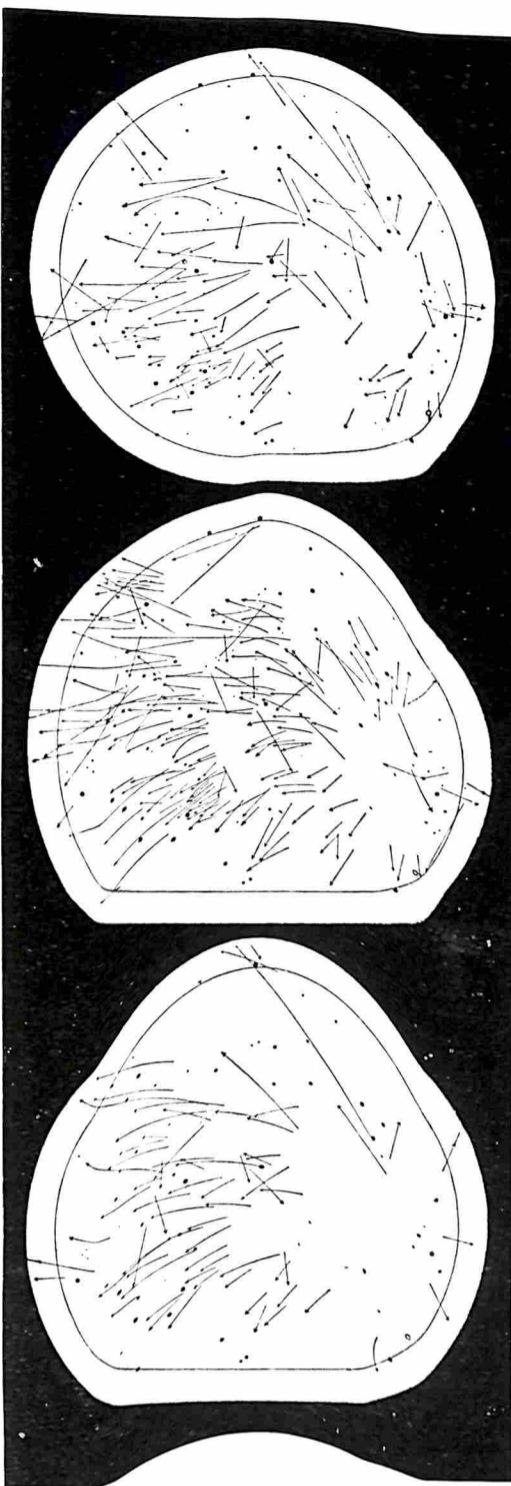
Om nu een goed inzicht te krijgen in de belangrijke gevolgtrekkingen die deze waarnemingen leveren, geve men zich rekenschap van het feit, dat als een aantal meteoroorbaan binnen komt, in evenwijdige banen, hunne gemeenschappelijke richting *aan de sfeer* vertegenwoordigd wordt door één en hetzelfde punt, waarin ook de richtingen van alle schijnbare banen, zooals de waarnemer die opteekent, zullen samenkomen. Dit punt heet „het radiatiepunt” of „de radiant” van den meteoroorzwerf en het is van groot nut de plaats van dit punt te bepalen. Daartoe mag men echter niet op de kaart geteekende pijlen gebruiken. Kaarten toch zijn altijd vervormde afbeeldingen en deze vervorming kan aan den rand der kaart zeer aanzienlijk worden, zóó dat een aantal pijlen die evenwijdige banen vertegenwoordigen, elkaar op de kaart volstrekt niet in één punt behoeven te snijden. Plaatsst men ze echter over op een hemelglobe, dan worden ze daar vertegenwoordigd door grootcirkelbogen, en deze zullen, verlengd wél in hetzelfde punt samenkomen.

Op de Sterrenwacht te Utrecht observeert men dan ook dadelijk op een bol (zie N. 4 van dezen jaargang), bepaalt daarop den radiant (of de radianten) en teekent de pijlen, daar men den bol een volgenden dag weer schoon noodig heeft, op een kaart over. Al deze kaarten worden ter verdere bestudeering in het Archief bewaard. De plaats van den radiant heeft aar bepaalde meteoroorzwerfmen hun naam gegeven. Zoo spreekt men van:

1°. de Lyriden, omdat de radiant van dezen zwerf zich in het sterrebeeld Lyra bevindt, niet ver van Wega; zij vertoonen zich het talrijkst 18, 19 en 20 April.

2°. de Perseiden, welke radiant in Perseus ligt. Zij zijn waar te nemen van half Juli tot half Augustus, maar vertoonen zich in groot aantal op 10, 11 en 12 Augustus. Zij zijn reeds zeer lang, zij het dan ook niet wetenschappelijk, waargenomen en men vindt ze in oude kalenders aangegeven als „de vurige tranen van den heiligen Laurentius” (in 258 n. Chr. te Rome als martelaar verbrand). Ook nu nog hoort men vaak van den „Laurentiusstroom” spreken.

3°. de Leoniden, die 13, 14, en 15 November uit de richting van het sterrebeeld Leo komen. — Behalve

tijd te noteeren waarop het blauw van den hemel aldaar in zwart overgaat. Men berekene dan voor dit tijdstip de hoogte van de zon onder den horizon en daar men weet dat nu de zonnestralen rakende aan den aardbol den dampkring recht boven ons hoofd, dus in het verlengde van onzen aardstraal snijden, zoo is de hoogte van dit snijpunt gemakkelijk te vinden. See vond op deze wijze eene dampkringshoogte van 211 K.M.

Het spreekt vanzelf dat over de vallende sterren en vooral over hunne werkelijke banen en den samenhang daarvan met kometenbanen nog heel wat meer te zeggen valt. Het is slechts mijne bedoeling geweest eenige punten aan te roeren, die men niet in elk populair boek over sterrenkunde vinden zal. De stereosk. opname van een vallende ster in het sterrenbeeld Andromeda is van Wolff te Heidelberg; de drie afb. van sterrekaartjes geven Perseiden waarnemingen van 1894 in N.-Amerika verricht. VAN DER BILT.

deze drie zijn er echter zeer vele andere meer of minder scherp bepaald; ze zijn door den Engelschen astronoom Denning vereenigd in een catalogus waarin er 278 voorkomen. Op het Zuidelijk halfrond zijn echter de waarnemingen van vallende sterren zóó schaarsch, de daar bepaalde radianten zóó gering in aantal, dat zeer waarschijnlijk later dit aantal aanzienlijk vergroot zal worden.

De op den bol geteekende pijlen doen ook dienst bij de hoogte-berekening van meteoroor.

Heeft men de zekerheid dat twee waarnemers op verschillende plaatsen denzelfden meteoroor hebben gezien, dan kan zijne hoogte betrekkelijk gemakkelijk worden berekend. Dit geschiedt zooals reeds gezegd is afzonderlijk voor het begin- en eindpunt. Hieruit resulteert dan de lengte van het afgelegde traject en als men genoteerd heeft in hoeveel seconden het lichaam dit aflegde, kent men ook zijne snelheid.

De hoogte van het ontvlammingspunt van een meteoroor is eenigszins een maat voor de hoogte van den dampkring, eenigszins omdat de grootte van het te ontvlammen lichaam en zijne snelheid hierbij van grooten invloed zijn. Voor de Perseiden heeft men uit talrijke waarnemingen gevonden, dat de gemiddelde hoogte van het beginpunt 112, die van het eindpunt 63 K.M. is, terwijl deze getallen voor de Leoniden 155 en 98 bedragen. De vallende sterren bewegen zich dus in de hooge regionen van onzen dampkring, zeer veel hooger dan de hoogste der zichtbare wolken, die ongeveer 9 K.M. boven het aardoppervlak drijven. Het is moeilijk te zeggen wat het criterium zal zijn voor de grens van den dampkring.

De Belgische sterrekundige Quetelet heeft indertijd voorgesteld te spreken van eene „atmosphère instable”, het gebied der meteorologische verschijnselen en eene „atmosphère stable” een betrekkelijk in rust zijnd gebied, waarin de bovenbeschreven kosmische verschijnselen zich voordoen.

Ook zou men kunnen zeggen „de dampkring eindigt daar waar geen zonlicht meer wordt gereflecteerd”. Zijne hoogte zou dan zeer eenvoudig uit schemeringsverschijnselen zijn af te leiden. Het is voornamelijk de Amerikaan See, die hiervan werk gemaakt heeft en de herhaling zijner waarnemingen valt onder direct bereik van alle buitenwonenden. Men heeft slechts op een goed helderen avond terwijl het oog door geen valsch licht gehinderd kan worden, naar het Zenith te kijken en den

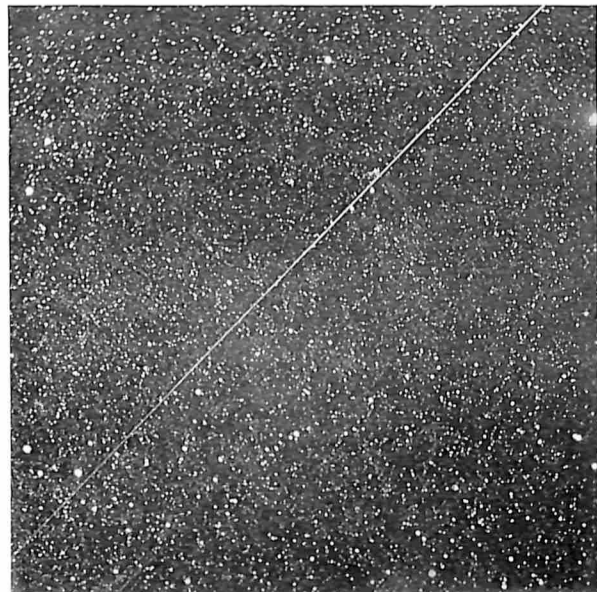
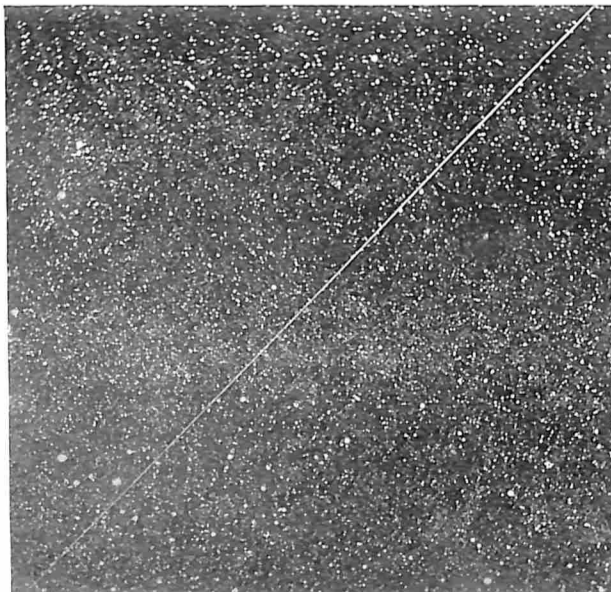

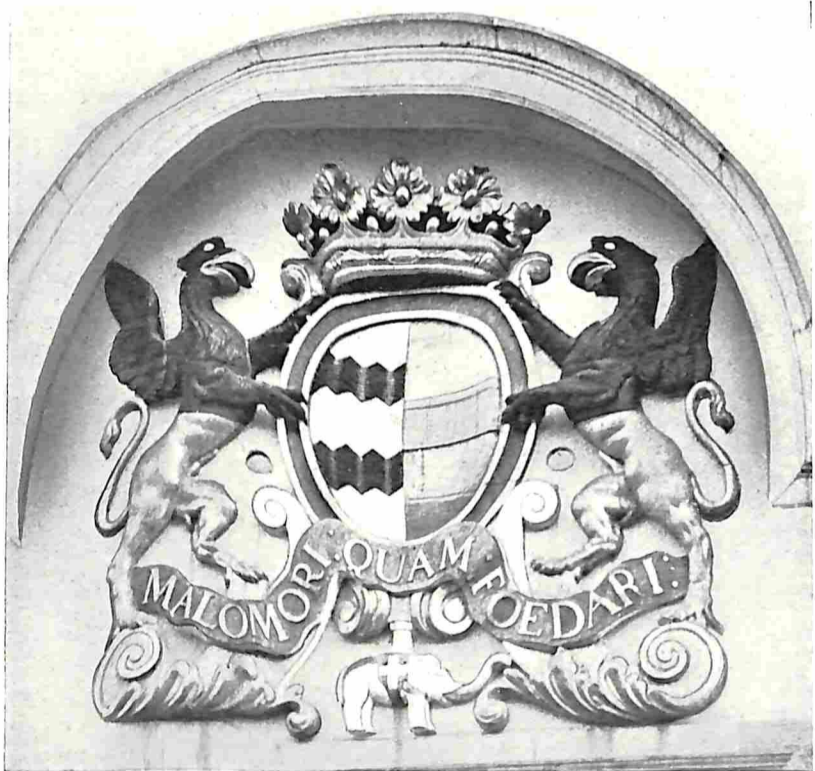

Foto Aug. F. W. Vogt.

MIDDACHTEN. Voorzijde.

M I D D A C H T E N .

Wapens der Van Reede's en Van Raesfelt's in het geveldak.

ONDER de oude kasteelen, die wij nog in Nederland aantreffen, neemt Middachten een eerste plaats in; en om het huis zelf, zijn stijl en bouw van binnen en van buiten en om zijn schitterende ligging, zijn statigen tuinaanleg, zijne schoone bosschen. Middachten is oud; oud zijn historie, oud in zijn massieve architectuur, zijn eikenhouten be-

timmering, zijn snijwerk en stuc; oud zijn meubilering, oud zijn zwaar geboomte; oud het geheel, oud alle details. En ik geloof dat juist deze volkomen harmonie oorzaak is van den indruk iets onvergelykelijks schoons gezien te hebben, dien men medeneemt van een bezoek aan Middachten.

Hier toch komt die voorname en sobere schoonheid, die niet meer is van onzen tijd, maar die velen onzer nochtans bewonderen en trachten te grijpen, beter dan elders tot haar recht. Waar ziet men het nog zoo? Ziet men niet steeds door moderne huizen met hun comfort, maar vol met oude meubelen en antiquiteiten en 't omgekeerde: oude huizen en kasteelen gemeubeld, beschilderd en beplakt naar een moderneren, grilligen wansmaak.

Ik meen te kunnen volstaan slechts ter loops de ligging van Middachten aan te duiden. Ieder kent den weg van de Steeg naar Dieren: de beroemde Middachter Allée. Genoeg zij hier te vermelden, dat het kasteel zich verheft ter rechterzijde van dien weg, van de Steeg komende, op weinige minuten afstand van dit dorp, en aan den linker oever van den IJssel; dat ter linkerzijde van dien weg zich de bekende Middachter bosschen uitstrekken; dat dus het geheele goed loopt aan weerszijden van dien weg en wel van af de Steeg tot Ellekom.

De geschiedenis van Middachten is verbonden aan de geslachten van Middachten, van Raesfelt, van Reede en Bentinck, die het in den loop der eeuwen vrij of in leen bezeten hebben.

Niet door schenking of koop, maar door erfenis alleen ging het goed over in deze verschillende geslachten, en bleef alzoo in denzelfden bloede. Met name is de overal verbreide meening, dat Prins Willem de Derde het aan zijn vriend Godard van Reede geschonken zou hebben, volkomen ongegrond.

Het is zeer waarschijnlijk dat Middachten oorspronkelijk een dier sterkten of blokhuisen is geweest, zooals de Romeinen ter bescherming van de vaart op de rivieren er velen hebben gebouwd. De Romeinsche veldheer Drusus zou het dan, toen hij daar de naar hem genoemde gracht groef, die den IJssel met den Rijn verbindt, gesticht hebben evenals Doesburg en verschei-

den andere plaatsen in de buurt. Zoo zou de oorsprong van Middachten opklimmen tot het begin onzer jaartelling.

Maar, hoe dit ook zij, in 1190 treffen wij voor het eerst den naam van het geslacht „Michdat” en dus van het goed waaraan die aan Zutphen vrijheid en schepenen gaf, deed hij dit in tegenwoordigheid van talrijke getuigen, o.a. van Jacobus de Michdat.

De historie van Middachten loopt dus in ieder geval over meer dan zeven eeuwen.

Maar eerst in 1315 weet men iets absoluut zekers over het huis en goed zelf. Want in het „Leenboek van Veluwe” folio 119 lezen we: „Dat huys ende voorgeborchte te Middachten mit allen sijnen toebehoren tot Zutphensche rechten te leen erkent bij Everhard van Middach. A. 1315.”

Toen droeg dus de heer van Middachten zijne heerlijkheid op aan Graaf Reinoud I, van welken hij het weder in leen ontving. Het was de vrijwillige verwisseling van vrij eigen goed (*allodium*) in leengoed (*focdum*); het gewone middel van verdediging in dien tijd van onzekerheid, toen het recht van den sterkste gold.

Middachten is dus een allodiaal goed geweest. Dat de heer van Middachten ook later wat beteekende blijkt hieruit, dat Hendrik van Middachten, de zoon van Everhard, in 1340 beleend werd met het „Overste Wildfurst Ambt”, waarvoor hem een soort erfelijk jachtrecht over de geheele Veluwe werd gegeven.

Dit Wildfurst Ambt gaf den heer van Middachten niet slechts het recht op de gansche Veluwe te jagen, maar ook het recht om alléén, met uitsluiting van ieder ander, te mogen bemachtigen het grof wild, dat binnen de grenzen der heerlijkheid Middachten het jaagd was en al het wild, dat op de geheele Veluwe „verlamd of kreupel” werd: ja, zelfs was de hertog verplicht om zoo dikwijls de heer van Middachten zulks verlangde, een stuk grof wild voor diens keuken te doen schieten.

Dat deze rechten bestendig door de opvolgende heeren van Middachten zijn uitgeoefend en dat de hertogen er zich ook later aan stoorden, blijkt uit de volgende anecdote:

Eens, in 1535, joeg hertog Karel op de Veluwe en vervolgde een hert tot Ellekom toe. Maar voor de oogen van den hertog doodt Anthonius van Middachten het, zet zijn voet op het dier en zegt: „Genadige heer, ik sta hier op mijn grondgebied”, en deze nam hiermee genoegen. De hertog van Gelre moest hier wijken voor den heer van Middachten!

We zagen dus in 1315 en 1340 twee opvolgende Heeren van Middachten genoemd; we zien verder successievelijk de andere leden van dat geslacht genoemd in het Leenboek; in den vermaarden Bondsbrief der Edelen en steden van Gelre en Zutphen van 3 Mei 1418; in een merkwaardige oorkonde van 1436; in eene beschikking van Arent van Middachten en zijne vrouw Belia van Wilp van 10 Mei 1494. Deze beschikking door Nijhoff in zijn geheel uitgegeven vermeldt ons de gansche reeks afstammelingen van bovengenoemden Hendrik tot dezen heer Arnde van Middachten toe.

In het woelig tijdperk dat volgde (na 1500) ontmoeten wij telkens de heeren van Middachten als trouwe aanhangers van keizer en kerk. Toch hield hun burch stand, waar zooveel in den omtrek verwoest werd door de schendende hand der beeldstormers. Zoo was ook het Karthuizer Klooster „Monnikenhuizen” hun prooi geworden, waarvan zij geen steen op den ander lieten — het Karthuizer Klooster, waarin het gebeente van Arent van Middachten en de vrome Belia van Wilp rustte, waaraan de heeren van Middachten nog door vele andere banden verbonden waren.

Maar gril van het noodlot! Middachten werd slechts ontzien door den beeldstormer om later door keizerlijke troepen te worden vernield!

De lange rij van bezitters van Middachten uit het huis van dien naam wordt gesloten door Vrouwe Anna van Middachten, die wij in 1578 voor 't leengericht als „erve haeres broeders Thonij’s” zien genoemd. Haar dood was het eind van dit roemzuchtig geslacht, haar dood zou ook mede de oorzaak zijn dat Middachten zijn deel kreeg in de bezoeken van den Spaanschen krijg.

Want waren de Middachten's de oude leer getrouw gebleven, ook op Middachten zal nu de hervormde leer zijn intree doen en wel met het optreden van het geslacht Raesfelt in 1625, noodzakelijk geworden door het kinderloos overlijden van den laatsten der van Middachten's. Bij testament toch van 24 Juli 1623 vermaakt Vrouwe Anna Middachten aan haar neef Reinier van Raesfelt en diens zuster Steven Anna van Raesfelt.

Het was juist toen ter tijde dat de bekende graaf Hendrik van den Bergh, die zich pas later zou aansluiten bij zijn neef Prins Frederik Hendrik, zich begon te roeren. Onder anderen deed hij tijdens het beleg van den Bosch in 1629 vereenigd, met den keizerlijken veldheer Montecuculi een inval over den IJssel in den Veluwezoom.

(Wordt vervolgd).

Foto Aug. F. W. Vogt.

MIDDACHTEN. Zij en achtergevel, Z.W. zijde.

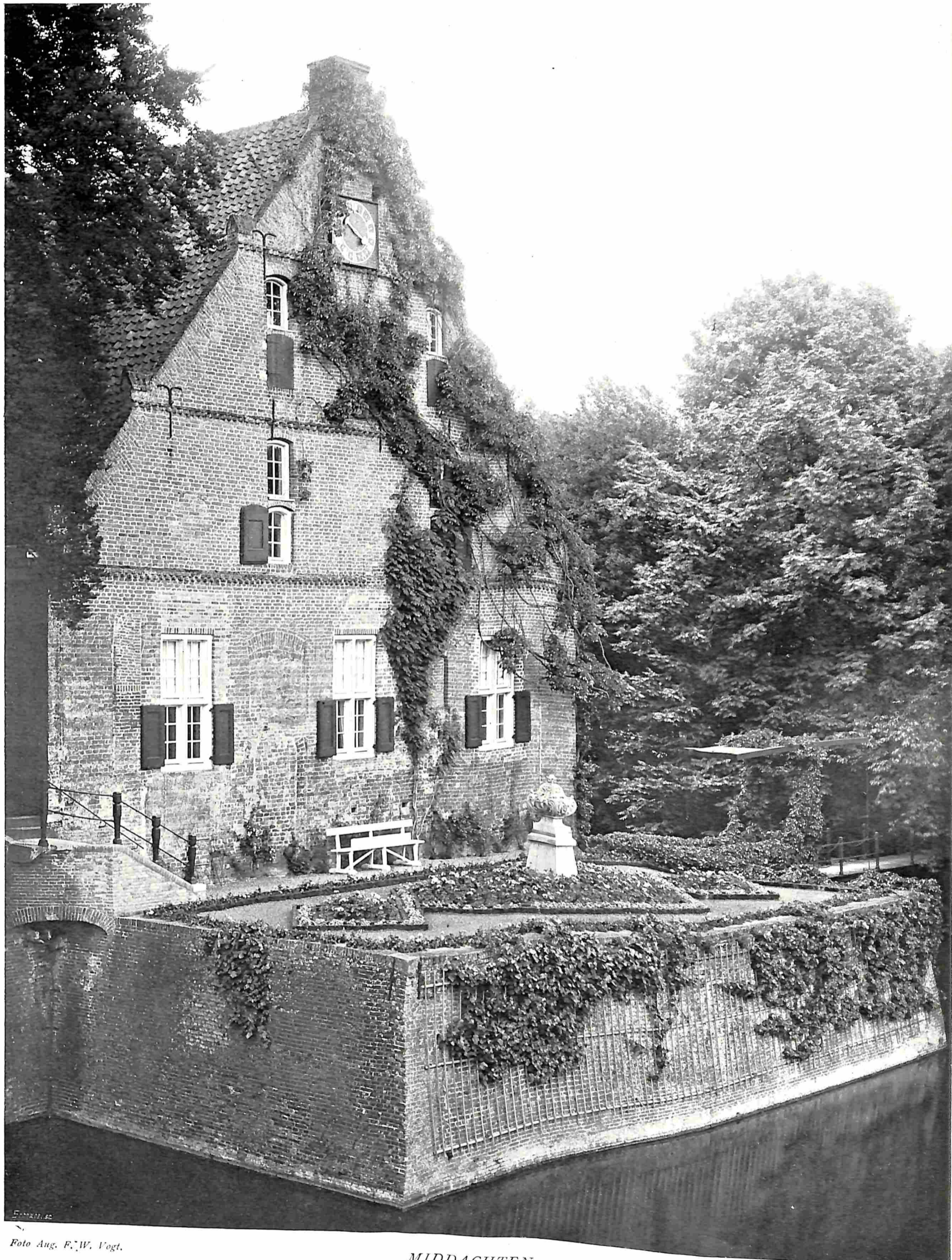

Foto Aug. F. W. Vogt.

MIDDACHTEN.

Gevel van de rechte bijgebouwen van het huis af gezien.

BIJ VREEMDE MENSCHEN.

DE ONEERLIJKE THOMAS.

(Slot).

THOMAS rustig, knipoogende in het purperen licht, verzeerde met gezag: „Dit is het licht, dat altijd bij groot vuurwerk wordt gebruikt!” Zij zouden nog geruimen tijd de pirotechniek beoefend hebben, wanneer niet plotseling gerucht bij het schuurtje hen verschrikt had.

Thomas commandeerde: „'t Is nauw genoeg geweest voor, vandaag! Ga jij naar binnen en als „ie” wat vraagt, zeg „m” kon komen. Een paar” minuten na Flip kwam Thomas eenigszins betrokken van ongerustheid terug in de klas.

„Je hebt 't uitgehouden zeg! Is 't nu wat beter? Je ziet nog wat bleek, maar 't zal wel zakken. Nu maar weer goed opletten.” En mijnheer, zelfvoldaan geurend met zijn besten leerling, vervolgde de les: „Geeling heeft ons juist verteld, dat de Rijn ontspringt in Zwitserland op den Mont-Blanc.”

Pieter had voor de ruiten van het winkeltje gestaan en hij was ook de verzamelaar van de stuivertjes in het inktkokertje. Zijn papa gaf hem geregeld wekelijks vijftien centen en Pieter maakte trouw, door zorgzame inwisseling drie zilverstukjes van dat vele koper en legde ze dan behoedzaam in het glazen potje. De scherpzinnige Pieter had Thomas in het winkeltje zien gaan en hij had hem de lucifers zien koopen. Hij wist, dat Thomas nooit zakgeld kreeg of bij zich had, en begreep terstond dat hij iets kocht van geld, waaraan hij ongetwijfeld niet eerlijk was gekomen. Toen hij dien middag vroeger dan Thomas na twaalf uur thuiskwam, dacht hij dadelijk dat het niet kwaad kon zijn eens even in den inktkoker te kijken, men kon met een huisgenoot als Thomas toch maar nooit te voorzichtig zijn.

Pieter wist precies hoeveel er in het inktkokertje lag en tot zijn vreugde miste hij één stuiver. Mooi zoo, dacht Piet, voor dien stuiver heeft hij lucifers gekocht, dat weet ik zeker, dat heb ik gezien. Hij vertelde 't haastig aan zijn mama, bang dat Thomas hem bij het thuis komen het klikken zou beletten.

Mevrouw sprak er over met Meneer en zij besloten dat Thomas gestraft zou worden. Zij kwamen overeen het hem te zeggen den eerstvolgenden Zondagmorgen vóór het naar de kerk gaan, de heele familie was dan in de kamer, ook Pieter en Leonie, ze zouden hem daar een bekentenis afdwingen.

Toen Thomas thuis kwam, hield hij Pieter staande in de gang en zeide hem dreigend: „Ik heb je wel voor het raam gezien, toen ik de lucifers kocht.

„Bè-je gek,” loog Pieter valsch. „Heb je lucifers gekocht?”

Dan ging het schelletje voor het koffiedrinken en Pieter liep haastig naar binnen de eetkamer.

Des middags werden Thomas de nog overgebleven lucifers afgenomen en hij peinsde zich moe waarom men toch niet vroegde hoe hij aan geld er voor gekomen was.

Het was Zondagmorgen, weer een van die heerlijke, verblijvende Zondagmorgens, die hem altijd zoo verheugd stemden en zoo gewillig en rustig aandachtig naar de Mare-kerk deden gaan. Nu niemand hem verder over het geld voor de lucifers had lastig gevallen, had hij het ook niet noodig gevonden zorg te dragen, dat het geld weer op zijn plaats kwam, wel bleef lichte wroeging om de oneerlijkheid altijd nog een beetje dreinen, maar hij dacht aan Zondagmorgen in de kerk, als de dominée bidden zou, na de kerk zou hij zijn zonden kwijt zijn en hij zou beslist nooit meer iets wegnemen.

Vroolijk ging Thomas naar beneden, hij had zijn nieuwe pak aan, een schoone, liggende kraag om, zijn haren waren prachtig glanzend met zeep gemaakt, een scheiding in het midden en terdege vastgeplakt, hij vond zelfs dat zijn schoenen dezen morgen mooier glansden dan gewoonlijk en dat zijn dikke kuitten netter zich vertoonden onder de strak opgetrokken kousen. Zóó zouden ze hem pas voor een héél fatsoenlijke jongen aanzien, wanneer hij nu aandachtig luisterde in de kerk. Hij zag er nu ook veel frisscher en heerachtiger uit dan Pieter met zijn boon-bruine broek tot onder zijn knieën, die armoeiige witte kousen en dat miezerige gespikkelde flodderdasje om z'n gebrekljdersnek. Thomas opende de deur van de eetkamer, trotsch als een pauw om zijn fijne Zondagsgratie.

Hè, wat was het licht in de kamer weer overvloedig en schitterend, maar .. wat keken ze hem allemaal aan ....

En .. Daar stonden ze allemaal op! .. En .. O! Lieve Jézus! Daar kwam meneer de Hond naar hem toe ....

Mijnheer was op hem afgekomen en zeide ernstig, maar toch niet onvriendelijk:

„Thomas, ik moet even wat aan je vragen: „Heb je die lucifers wel eens meer gekocht?”

„Né meneer.”

„Dus dat was de eerste maal?”

„Ja meneer.”

„En zeg me eens, hoe ben je aan het geld gekomen?”

„Dat .. Gevonden meneer.”

„Lieg niet, Thomas, je hebt niets gevonden,” zeide mijnheer wat luider. „Je hebt het geld weggenomen.”

Thomas zag nergens redding. Hij voelde de ontzachtelijke beschaming als zware wallen van gloeiende drukking om zich uit-

zetten. Overal de huisgenooten, Leonie en al haar groote broers, mijnheer, mevrouw en die verdomde Piet, die vuile klikker.

Bijna onhoorbaar, vuurrood in 't gezicht, met klamme handen tastend langs zijn prachtige, nieuwe pak, zeide hij:

„Ja, meneer, ik heb 't weggenomen.”

„En waaruit?” vroegde mijnheer, Thomas mee naar het buffet trekkende en aanduidend het glazen inktkokertje betastend.

„Hier soms uit?”

Nog zachter antwoordde Thomas:

„Ja meneer.”

Allen zwegen nu, ook Pieters vader en moeder, en stonden af te wachten, altijd de kring nog eng om Thomas gesloten, die het allervreeslijkste verwachtte, ransel, wegsturen, den heelen dag geen eten, met vacantie niet naar huis. Maar het afschuwelijkste was de brandende, de brandpijnende schande, de felle schande: „Hij had gestolen, *geld gestolen*, en ze hadden hem *betraft*.”

Hij wilde bidden: „Vader vergeef mij mijne zonden”, maar de woorden vervormden zich en hij was onmachtig om de verschrikkelijke, grijnzende overtuiging weg te nemen dat hij was: „een *dief*”.

Ik .. ben .. een .. dief,” zoo dacht hij bij de woorden van het gebed. Een dief! Verschrikkelijk! Verschrikkelijk-schandevol woord: *Dief*. En hij verachtte zich zelf diep.

„Zal je het nooit wéér doen?” zeide meneer, zeer ernstig vermanend: „Kan ik er op rekenen?”

„Ja meneer,” antwoordde Thomas en de tranen stegen, maar hij hield zich goed, ook toen mijnheer hem een stuiver gaf voor de plaats in de kerk.

Dan gingen zij allen aan tafel in de kamer, hel van blijde zon, en 't leek alsof het een van die gewone lichte Zondagmorgens was.

Maar Thomas, na zich zelf plechtig voorgenomen te hebben nooit meer te liegen, zon op wraak, wraak op Pieter, en wanneer dat in orde was, dan zou hij rustig naar de kerk gaan en als de groote menschen voor zijn zonden bidden.

Hij vond Pieter na het ontbijt alleen op de slaapkamer.

„Waarom heb je alles verteld, mispunt?”

Pieter antwoordde brutaal: „Omdat je gedieft ....”, maar Thomas had hem albeetgegrepen en slingerde hem als een vod heen en weer, sloeg en frapte hem vol haat en afkeer en duwde hem toen tegen de hoeken van een ledikant. „Au! Au!” Schei uit! schreeuwde Pieter, „of ik zeg 't aan ma.” Maar Thomas gaf hem nog een paar meppen om zijn bleeken kop en dreigde: „Als je een bek open doet, dan sla ik je zóó hard, dat je dood valt. Verrek nou maar mispunt ....”

Beneden durfde Pieter uit angst niets aan zijn moeder zeggen. En Thomas van alle wroeging nu bevrijd, liep, zich snel herstellend van de vernedering, het achterdeurtje uit, trotsch op zijn mooie pak, zijn laarzen en strakke kousen; hij voelde zich weer heerachtig. In de Mare-kerk bleef hij, zooals de groote menschen doen, even staan na zijn komst in de bank met de hoed voor zijn oogen en hij vroegde in een kort gebed, dat dingen, die nu gebeurd waren, hem toch nooit meer mochten voorkomen; de dominée zou de rest wel doen, meende hij.

Als Thomas dan rond keek in de kerk, vond hij dat alle menschen hem bestaarden omdat hij er zoo goed verzorgd uitzag, en zich zoo uiterst fatsoenlijk voordeed, met ernstige, nette, be- daarde en vrome manieren.

H. V. B.

OLIFANTEN-TOOMAÏ.

(Vervolg).

KLEINE Toomaï viel bij het einde van ieder couplet in met een vreugdevol tunk a tunk, totdat hij slaperig werd en zich nedervlakte op het voeder naast Kala Nag. Ten laatste gingen alle olifanten na elkander liggen, zooals hunne gewoonte is, totdat alleen Kala Nag aan den rechter kant van den stoet overeind stond, en hij wiegde langzaam van den eenen kant op den anderen, de ooren opgestoken, om te luisteren naar den nachtwind, die zachtjes over de heuvelen gleed.

De lucht was vol geluiden, die te zamen genomen een dichte stilte vormden; het klikken van bamboesstengels tegen elkander, het bewegen van een of ander levend wezen over den grond, het gekrabbel of gepiep van een half slapenden vogel (vogels zijn des nachts vaker wakker dan men denken zou) en het ruischen van water in de verte. Kleine Toomaï sliep eenigen tijd en toen hij wakker werd, was het schitterend maanlicht en Kala Nag stond nog overeind met gespiste ooren. Kleine Toomaï keerde zich om en keek eens naar Kala Nag's dikke rug tegen den helderen sterrenhemel en toen hoorde hij héél ver weg en zoo zacht, dat het nauwelijks op te merken was in de diepe stilte, het hoot-toot van een wilden olifant. Al de olifanten sprongen op alsof er een schot gelost was en hun rumoer maakte de slapende mahouts wakker en zij kwamen buiten en sloegen de palen vaster in den grond met groote hamers en bonden de touwen steviger en keken alles na. Een nieuwe olifant had bijna zijn paal uit den grond gerukt en Groote Toomaï nam Kala Nag zijne kluister af en bond de voor- en achterpooten van den wilden olifant aan elkander; om Kala Nag's poot legde hij een touwen strik en zei tot hem, er om te denken, dat hij vastzat. Hij herinnerde zich dat zijn vader en grootvader honderd malen hetzelfde gedaan hadden. Kala Nag antwoordde niet met een soort geknor, zooals hij anders

deed. „Hij stond stil en keek naar buiten in het maanlicht, den kop opgeheven en de ooren opgezet als waaiers, naar de golvende lijnen van de Garo-heuvelen. „Let op hem, als hij onrustig wordt van nacht,” zei Groote Toomaï tot zijn zoontje en ging naar zijn hut om te slapen.

Kleine Toomaï was ook bijna ingeslapen toen hij een geluid hoorde alsof een touw werd stuk getrokken en hij zag Kala Nag wegloupen zoo langzaam en stil als een wolk uit een dal opstijgt. Kleine Toomaï liep hem op zijn bloote voeten na, den weg af in het maanlicht en riep angstig: „O! Kala Nag! Neem mij mede, Kala Nag!” De olifant keerde zich om zonder geluid te geven, ging drie schreden achteruit, hield zijn snuit omlaag, nam Toomaï op en bijna voor Kleine Toomaï op zijn nek zat, was hij het bosch ingesnelde. Men hoorde een eenparig getrompetter door den troep en toen trad de stilte weer in en Kala Nag liep steeds voort.

Soms gleed een bosje hoog gras langs zijn zijden evenals een golf langs de kanten van een vaartuig; dan weder schuurde een groep wilde wijntakken langs zijn rug of brak een stuk bamboes, waar zijne schouders er langs schoven, maar behalve deze geluiden bewoog hij zich geheel onhoorbaar door het dichte Garowoud, alsof hij damp geweest ware. Het ging heuvelopwaarts, maar ofschoon Kleine Toomaï door de takken heen naar de sterrenlucht keek, kon hij niet zeggen in welke richting. Nu bereikte Kala Nag de top van de hoogte en hield een oogenblik stil en Kleine Toomaï kon mijlen ver om zich heen zien en zag de toppen der boomen als fijne stippen en de blauwe mist boven de rivier in het dal. Toomaï leunde voorover en keek en keek, en hij voelde, dat het bosch beneden wakker was en vol levende wezens. Een dikke bruine vleermuis vloog langs zijn oor; de pennen van een stekelvarken ratelden in het kreupelhout en in het duister onder tusschen de boomstammen hoorde hij een varken in de modderige aarde wroeten en snuffelen. Toen sloten de takken zich weder boven zijn hoofd en Kala Nag begon naar de diepte af te dalen, niet zachtjes deze keer, maar met de vaart van een stuk geschut langs eene steilte, in één tempo. De kolossale ledematen bewogen zich regelmatig als pompzuigers acht voet voorwaarts bij iedere beweging en de gerimpelde huid knarste onder de knokkels.

De grond onder hem kraakte als verdroogd gaas en de jonge looten, die hij links en rechts weg drukte met zijne schouders, sprongen weder terug en sloegen hem tegen de zijden en lange in elkander gedraaide wildewijngaardranken hingen zich aan zijne slag tanden als hij zijn kop heen en weer bewoog om zich een weg te banen. Toen ging Kleine Toomaï dicht tegen den grooten nek aanleggen, opdat een terugslaande tak hem niet op den grond zou werpen en hij verlangde weder thuis te zijn. Het gras begon vochtig te worden; Kala Nag's pooten zogen in den grond als hij ze neerzette en de nachtwind uit den bodem van het dal deed Kleine Toomaï huiverig worden. Toen hoorde men een geplas en geplomp en het wegloupen van water en Kala Nag liep door een rivierbedding, bij iederen stap den weg zoekende. Boven het leven van het water uit, dat om de pooten plonste, hoorde Toomaï het geluid van meer geplas van beide kanten, stroom op en afwaarts, en luid geknor en wild gesteun en al de mist om hem heen scheen gevuld met rollende schaduwen. „O!” zei hij half luid met klepperende tanden. „De olifanten zijn van nacht uit. Dit moet de olifanten-dans zijn!”

Kala Nag plaste uit het water, blies zijn snuit leeg en begon weer te klimmen; maar nu was hij niet meer alleen en had geen pad meer te banen. Dit was reeds gemaakt en wel zes voet breed en het viesachtige wilde gras probeerde telkens overeind te komen. Kleine Toomaï keek om en vlak achter hem was een groote slag tander, met kleine varkensoogjes, gloeiende als kooltjes vuur, bezig zich uit de dampige rivier omhoog te werken. Toen sloten de takken zich wederom en zij daalden en stegen met begeleiding van getrompet en gekraak en het geluid van brekende takken aan beide kanten van hun weg.

Eindelijk stond Kala Nag stil tusschen twee boomstammen boven op een heuveltop. Deze stammen maakten deel uit van een kring van boomen, die om een onregelmatige ruimte stonden van ongeveer drie à vier morgen groot en over deze geheele oppervlakte zag Toomaï den bodem vastgetrapt even hard als metselwerk. Eenige boomen stonden midden in de ruimte, hun stammen waren afgeschuurd en zagen er in het maanlicht uit of zij gepolijst of gladgeboend waren. Er hingen ranken van klimplanten aan de bovenste takken en de kelken van hunne bloesems (grote witte, wasachtige, als convolvulus) hingen met gesloten bladen, maar binnen de grenzen van de ruimte was geen enkel blaadje groen te zien; niets dan den vastgetrapt grond. Het maanlicht gaf alles een ijzergrauwe tint, behalve de schaduwen der olifanten, die inktzwart waren. Kleine Toomaï keek met ingehouden adem, met starenden blik, en steeds zag hij meer en meer en meer olifanten van beneden komen in de open ruimte tusschen de boomstammen. Kleine Toomaï kon niet verder dan tien tellen, maar hij telde maar steeds door op zijne vingers, tot dat hij geen raad meer wist met de tientallen en zijn hoofdje duizelig werd. Als zij nog buiten de ruimte waren hoorde hij hen steunen, bezig met zich tegen den heuvel op te werken, maar zoodra zij boven waren binnen den kring van boomstammen bewogen zij zich zacht als spoken.

Er waren wilde mannetjes-olifanten met helderwitte slag tanden, den nek en de ooren bedekt met afgetrokken bladeren en noten en twijgen; dikke vrouwtjes-olifanten met langzame bewegingen met hunne kleine onrustige roze jongen van slechts drie of

vier voet hoog onder hen doorlopende; olifanten met pas uitkomende slag tanden en heel trotsch daarop; magere schrale oude vrouwelijke olifanten met holle vreesachtige oogen; woeste oude mannetjes, over de geheele huid bedekt met striemen en schrammen en sneden van geleverde gevechten en de aangedroogde modder van hunne modderbaden op de schouders; en er was één met een gebroken slag tand en de teekens van tijgerklauwen in de zijde.

Zij stonden kop aan kop of liepen paarsgewijze heen en weer, twintigtallen bij twintigtallen. Toomaï wist dat zoolang hij stil op Kala Nag's rug lag, niets hem kon deren; want zelfs in het rumoer van een Keddah, zal een wilde olifant zijn snuit niet opheffen om een man van een tammen natuurgenoet af te lichten en de olifanten dachten dezen nacht niet aan menschen.

Eenmaal bleven zij stilstaan en spitsten de ooren, toen zij in het woud een geluid van een ketting hoorden; maar dit was Pudmini, de lievelings-olifant van Petersen Sahib, die met kort afgebroken kluister knorrende en snuivende den heuvel opkwam. Zij moest den paal waaraan zij vastlag gebroken hebben en regelrecht van Petersen Sahib's kamp hierheen zijn geloupen; en Kleine Toomaï zag nog een olifant, dien hij niet kende, met diepe wonden van het touw over rug en borst. Deze moest ook weggeloupen zijn uit een of ander kamp op de heuvelen.

Eindelijk was er geen enkel geluid meer van een olifant in het bosch en Kala Nag ging naar het midden tusschen de gladgewreven boomstammen en al de olifanten begonnen nu in hun eigene taal te spreken en zich te bewegen. Stil liggende keek Toomaï naar twintigtallen bij twintigtallen breede ruggen en bewegende ooren en tastende slurven en kleine rollende oogen. Hij hoorde het geklikklak van slag tanden als deze bij toeval andere raakten en het geschuif van snuiten tegen elkander en het geschuif van enorme zijden en schouders in de volte en het onophoudelijk hiss-hiss van hunne staarten. Nu kwam er een wolk voor de maan en zat hij in diepe duisternis; maar het gelijkmatige, aanhoudende gestoot en geduw en gegorgel ging evenzoo door. Hij wist, dat het vol olifanten om Kala Nag heen was, en dat er geen kans was voor hem om er uit te raken; hij beet op zijne tanden en huiverde. In een Keddah was tenminste toortslicht en menschengeschreeuw, maar hier was hij alleen in de duisternis en eenmaal kwam een snuit omhoog en raakte zijn knie.

Nu begon één olifant te trompetteren en allen namen het van hem over en tien minuten was er een oordeelsleven. De dauw van de boomen spatte naar beneden als regen op hunne onzichtbare koppen en er begon een dof gedreun, eerst niet zeer luid, en Kleine Toomaï kon niet begrijpen wat het was, maar het werd luider en luider en Kala Nag lichtte den eenen poot na den anderen op en zette ze weer neer: één — twee — één — twee —, even regelmatig als hamergeklop. De olifanten stampten nu allen tegelijk en het klonk als een oorlogstrom boven eene holle ruimte. De dauw viel van de boomen tot er niets meer was om te vallen en het gedreun ging steeds voort en de grond trilde en Kleine Toomaï hield een hand voor den mond om niet te schreeuwen, en het was of er een reusachtig getril binnen in hem was, door dat gestamp van honderden zware pooten op den harden grond. Eén of tweemaal voelde hij, dat Kala Nag en ook al de anderen eenige schreden vooruit gingen en het bonzen veranderde dan in een geluid of er sappig groen verbrijzeld werd, maar na één of twee minuten begon hetzelfde gedreun weer van pooten op den harden grond.

Een boom kraakte en viel naast hem neer; hij stak zijn arm uit en voelde de schors, maar Kala Nag begon weer te trappen en hij kon zich geen rekenschap geven, waar hij ergens op de wereld was. Het moet volle twee uren geduurd hebben en Kleine Toomaï kreeg pijn in iedere zenuw, maar hij bemerkte aan den geur van den nachtwind, dat de dag aan ging breken. De morgen daagde achter een bleek geel gordijn boven de heuvelen en het gedreun hield op met de eerste zonnestrallen, alsof het licht een sein ware geweest. Voordat Kleine Toomaï het met zijn hoofdje kon vatten, was er geen olifant meer te zien behalve Kala Nag, Pudmini en de andere olifant met de touwstriemen en er was geen spoor of teeken waaruit men kon opmaken waar de anderen gebleven waren.

Kleine Toomaï kon nu in het morgenlicht de ruimte opnemen; deze was grooter geworden dezen nacht. Meer boomen stonden nu midden in, maar de grond en het wilde gras aan de kanten waren als achteruit geschoven; nu begreep hij het getrappel; de beesten hadden den plek grooter gemaakt; hadden het dikke gras en het sappige riet in stukken gestampt, de stukken tot vezels, de vezels tot fijne vezels en deze tot harden grond. „Kom,” zei Kleine Toomaï en zijne oogen werden zwaar. „Kom, Kala Nag! Mylord! Laten wij bij Pudmini blijven en naar Petersen Sahib's kamp gaan, of anders zal ik van je rug vallen!” De derde olifant ziende dat zij hengingen, keerde zich om en ging zijn eigen weg. Hij zal wel behoord hebben bij een of anderen koninklijken stoet vijftig of zestig of honderd mijlen ver weg.

Twee uren later, toen Petersen Sahib aan zijn ontbijt zat, begonnen zijne olifanten, die 's avonds dubbel waren vastgemaakt, te trompetteren en Pudmini met beslijkte schouders en Kala Nag met verwonde pooten wankelden het kamp binnen. Kleine Toomaï's gezicht was wit en verwrongen en zijne haren waren vol bladeren en nat van den dauw; hij spande zich in om Petersen Sahib te groeten en riep flauwtjes: „De Dans! .. De Olifanten-Dans! Ik heb het gezien en ik — sterf!” Toen Kala Nag neerknielde, viel hij van zijn nek in een doodelijke flauwte.

Maar daar kinderen van inboorlingen geen noemenswaardige zenuwen hebben, lag hij, nadat één of twee uren verlopen waren, zeer tevreden in de hut van Petersen Sahib met diens jas onder zijn hoofd en dronk een glas warme melk met een beetje brandewijn en een weinig kinine vermengd, en eenige rijen oude opgewonden jagers uit de wildernis zaten om hem heen en zagen hem aan of hij een geest was. En hij vertelde het gebeurde in korte woorden op een opgewonden toon, zooals een kind het doen kan. „Als ik één woord lieg, stuur dan mannen om te kijken en zij zullen zien dat het olifantenvolk hun danskamer groter heeft gemaakt en zij zullen tien en tien en veel keer tien sporen vinden naar de dansaal; zij maakten hem grooter met hunne pooten. Ik heb het gezien! Kala Nag nam mij mee en ik heb het gezien! Jelui kunt het ook merken aan de zeere pooten van Kala Nag! Kleine Toomaï ging weer liggen en sliep den geheelen middag door en nog in den schemeravond en onderwijl hij sliep volgden Petersen Sahib en Machua Appa de sporen van de olifanten vijftien mijlen ver door de heuvelen. Petersen Sahib had achttien jaren doorgebracht met het jagen van olifanten en slechts eenmaal te voren had hij zulk een dansplaats gezien.

„Het kind spreekt de waarheid,” zei Machu Appa. „Het is dezen nacht gebeurd en ik heb zeventig sporen geteld door de rivier. Kijk, Sahib! daar heeft Pudmini's kluis de schors van den boom geschuurd. Ja, die was er ook bij!”

Zij keken elkander aan en naar alle kanten om zich heen en verwonderden zich, want wat er bij het olifantenvolk omgaat, daarvan blijft nog veel voor het menschelijk verstand verborgen. „Vijf en veertig jaren,” zei Machua Appa, „heb ik Mylord den Olifant gevolgd, maar nooit gehoord dat eenig menschenkind het is . . . ja, wat zal ik zeggen?” en hij schudde zijn hoofd.

Toen zij in het kamp terugkwamen was het tijd voor het avondeten. Petersen Sahib at alleen in zijne tent, maar hij gaf bevel, dat in het kamp moest getrakteerd worden met twee schapen, eenig gevogelte en eene dubbele hoeveelheid meel en rijst en zout, want hij begreep dat men er in een feestelijke stemming was.

Groote Toomaï was van het kamp uit de vlakke komen aansnellen om zijn zoon en zijn olifant te zoeken en nu hij ze weervonden had, keek hij ze aan als ware hij voor beiden bevreesd. En er was feest bij de vlamme kampvuren in het front van de vastgebonden olifanten. Kleine Toomaï was de held van den avond; en de groote bruine olifantenjagers en drijvers en de mannen die het bedrevendste en knapste waren, allen gingen langs hem heen en gaven hem met den vinger een teeken op het voorhoofd met het bloed van een pasgeslachten haan, welk teeken hem stempelde tot woudjager en vrijen toegang hebbende waar hij verkoos. En eindelijk, toen de vlammen uitgingen, en het roode licht van de houtblokken de olifanten een aanzien gaven als waren zij ook met bloed gedoopt, ging Machua Appa, het hoofd van alle drijvers van al de Keddah's, Machua Appa, Petersen's tweede ik, die in veertig jaren geen aangelegden weg gezien had. . . . Machua Appa, die zoo groot was, dat hij geen anderen naam had. . . . op Kleine Toomaï toe, tilde hem van den grond en hem hoog boven zich houdende riep hij: „Luistert, Broeders! Jelui ook, mylords aan de palen, want ik . . . Machua Appa spreek! Deze jongen zal voortaan niet meer Kleine Toomaï heeten, maar Olifanten-Toomaï, zooals zijn grootvader genoemd werd. Wat geen mensch nog zag, heeft zijn oog dezen nacht aanschouwd en de gunst van het Olifantenvolk en van de Goden uit de Wildernis is met hem! Hij zal een groot jager worden, hij zal grooter worden dan ik — Machua Appa! Hem zal geen kwaad overkomen in de Keddah, wanneer hij onder hunne lichamen doorloopt om de wilde slaganders te binden; en als hij voor de pooten van den lastolifant neervalt, zal deze weten wie hij is en hem niet verpletteren! . . .

„Ho, ho, Mylords” en, hij wendde zich naar den troep tusschen de palen, „hier is een kleine jongen, die jelui hebt zien dansen op je verborgen schuilplaats! Een schouwspel, dat geen mensch nog zag! Geef hem de eer, mylords! Salaam

karo, kinderen! Maakt je saluut voor Olifanten-Toomaï! Gunga Pershad, ahaa! Hira Guj, Birchi Guj, Kustar Guj, ahaa! Pudmini, jij hebt hem gezien bij den dans, en jij ook, Kala Nag, paarl onder de olifanten! ahaa! Allemaal! Voor Olifanten-Toomaï! Barrao!”

En bij den laatsten wilden schreeuw gingen al de snuiten omhoog, totdat de einden de voorhoofden raakten en maakten de olifanten het groote saluut met trompetterend gedonder, een eer die alleen den Onderkoning van Indië te beurt valt. De Groet van de Keddah!

Maar het was ook voor de Kleine Toomaï, die gezien had wat geen mensch te voren ooit zag: de dans der olifanten bij nacht en alleen in het hartje der Garoheuvelen.

IN EEN KLEINEN TUIN.

INDRUKKEN EN AFDRUKKEN.

HET is niet onwaarschijnlijk, dat de hier boven staande titel enkele lezers doet glimlachen, denkende: 't zullen er dan toch indrukken naar zijn, die men in een „kleinen tuin” ontvangt. Daarom is het noodig vooraf den lezer een begrip te geven van wat hier wordt bedoeld.

Hoewel een kleine tuin synoniem schijnt te zijn met een tuintje, is dat toch inderdaad niet het geval. Een lapje grond bij het huis, van b.v. tien bij tien, d.i. honderd vierk. Meter — laat het twee honderd zijn — noemt men niet ten onrechte een tuintje. Dit verkleinwoord komt echter niet te pas, wanneer men te doen heeft met een werkelijken tuin, van betrekkelijk kleine afmetingen, gelijk ze bij de tegenwoordige villa's in menigte gevonden worden. Van zulk een tuintje nu is hier geen sprake: het is zoo min geschikt om indrukken te veroorzaken, als er iets van beteekenis over te zeggen valt. Een tuin kan vrij groot zijn, zonder daarom een buitenplaats genoemd te mogen worden, zoo min als een groote buitenplaats een park is. Het klinkt nog al, als men spreekt van een tuin met een oppervlakte van + duizend vierk. Meter, en toch is dit er geen van beteekenis; 't is zeker geen tuintje; het is wel degelijk een tuin, maar een kleine, en zelfs wanneer hij de helft grooter is, mag men wel spreken van een tuin, maar lang geen groote.

Ik neem hier mijn eigen tuin tot voorbeeld. De geheele grondoppervlakte is 50 × 20 Meter, dus 1000 vierk. Meter. Daar gaat echter heel wat van af, namelijk voor het huis en het daarvoor gelegen gedeelte, dat kwalijk tot den eigenlijken tuin kan gerekend worden, p.m. 400 vierk. Meter, zoodat er voor den eigenlijken aanleg niet meer dan ongeveer 600 vierk. Meter overblijft, Zeker maar een kleine tuin.

Toch kan zulk een tuin een bron van genot zijn, letterlijk het geheele jaar door.

In dit geval verkeeren duizenden; het is er echter ver van af, dat allen ervan zouden genieten, wat ze konden, als ze maar wisten hoe het aan te leggen, om er de meeste voldoening van te hebben; als ze zich maar tot gewoonte maakten om niet alleen te zien, maar ook op te merken.

MIDDENGEDEELTE VAN EEN „KLEINEN TUIN”.

De buste van Linnaeus op den achtergrond.

Op dit laatste komt het voornamelijk aan, want zelfs de mooiste tuin geeft, zonder aan 't geen men ziet bijzondere opmerkzaamheid te wijden, slechts een voorbijgaand genot; terwijl in een kleinen, goed ingerichten tuin altijd wel wat valt op te merken en, al naar de temperamenten, te bewonderen.

De hierbij gaande afbeelding van het grootste gedeelte van mijn eigen „kleinen tuin” levert daarvan een sprekend bewijs. Het geheel maakt van het huis uit gezien, een opwekkenden, zelfs, door de zon beschenen, een vroolijken indruk. Dit effect kan men echter met zulk een klein terrein onmogelijk verkrijgen, wanneer men het middengedeelte niet open houdt, en het met heesters, zelfs boomen of andere hoog opgroeiende planten bezet. Hier heeft men dus al dadelijk een „indruk”, en wel een van niet geringe beteekenis.

Het middengedeelte wordt ingenomen door een groot rond grasperk met een opgehoogd gedeelte (+ 1 Meter), bedekt met grootere en kleinere steenen van verschillende kleur en aard, die hier bij hei-ontginningen in menigte worden opgegraven. Die steenenhoop — want meer is het niet — biedt een uitmuntende gelegenheid voor veel van die lage berg- en rotsplanten (gewoonlijk Alpenen genoemd), die door haar rijken en fraaien bloei deels (en meest) in het voorjaar een aan velen ongekend genot opleveren.

Men heeft zich aangewend om dien „de rots”, te noemen. Gemakshalve heb ik daar vrede mede, maar een z.g.n. rotspartij in een tuin is heel wat anders. Daar kom ik nader op terug. Groenblijvende heesters: enkele Conifeeren, Hulsten en Laurier-kers, vormen een achtergrond, tegelijk een encadrement voor het fraaie borstbeeld van den onlangs op den 200^{en} verjaardag zijner geboorte, zoowel hier als in zijn vaderland, terecht gehuldigen Zweedschen kruidkundige Linnæus. Eigenlijk is dit een schijnbare achtergrond, want daarachter loopt nog een pad, met een rustig en als afgesloten zitje onder een Freuresch, een ware verrassing.

Ik geef dit niet als een voorbeeld voor slaafsche navolging, maar

om te doen zien wat men van zulk een kleine oppervlakte kan maken.

En wat nu de indrukken betreft, deze wisselen van het voorjaar tot den herfst, ja zelfs in den winter af, al naar de bloemperken links en rechts of op den voorgrond, door ontwikkeling of bloei, meer bepaald de opmerkzaamheid trekken.

De opname dagteekent van begin Mei. Links en rechts ziet men wel Dahlia-stokken, waar nu flink opgegroeide, bloeiende planten staan, en zoo meer. Dit verandert wel niet met den dag, maar zeker met de week; aan beide zijden trouwens, zoomede van achteren is nog veel meer. Natuurlijk zou de Linnæus-buste door een ander fraai wit beeld of een groote vaas vervangen kunnen worden. Ik hechte nu eenmaal hieraan, en men zal toestemmen dat zij in mijn kleinen tuin een goede figuur, een aangename indruk maakt.

Ziet men de plattegronds-teekening van dezen kleinen tuin — heel iets anders immers dan een tuintje — dan blijkt de aanleg van dit gedeelte zeer bepaald symmetrisch te zijn: uit de afbeelding echter blijkt dat er geen sprake kan zijn van stijfheid, waarover zij, die een afschuw hebben van symmetrie, vaak zoo veel drukte maken. 't Hangt maar van de toepassing af.

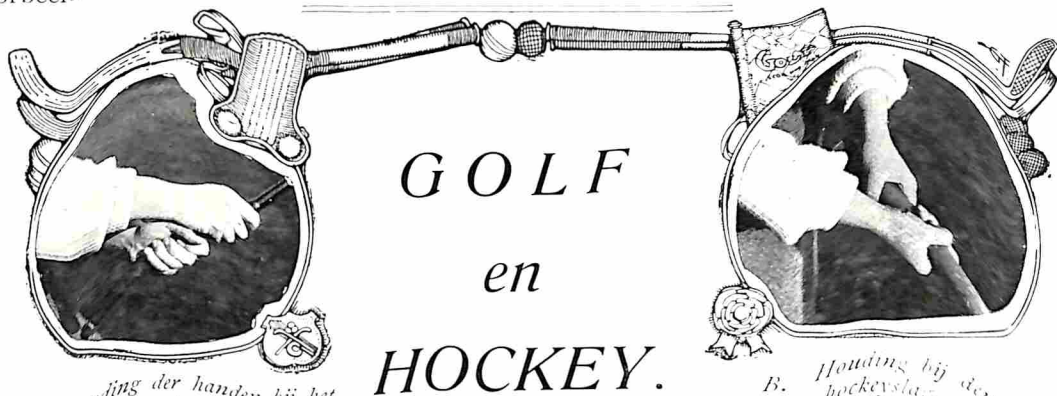
Zeker, ik zou mijn kleinen tuin wel gaarne viermaal zoo groot wenschen, maar hij is nu eenmaal niet grooter, en aan afwisseling ontbreekt het niet: men moet het er echter in zoodanig geval op toeleggen en er, zonder kostbare veranderingen, jaarlijks wijzigingen in aanbrengen, die dan later weer nieuwe indrukken geven.

Op bijzonderheden, welke ieder kunnen interesseeren, die „buiten” woont en zich in 't bezit van zulk een kleinen tuin mag vereenigen, nader terug.

Het bovenstaande strekt dus eigenlijk tot inleiding, om den lezer — waarbij ik de lezeressen niet vergeet — goed te doen begripen wat ik met den hierboven staanden titel bedoel.

Bennekom.

H. WITTE.

A. Houding der handen bij het einde van den golfslag.

B. Houding bij den hockeyslag.

GOLF en HOCKEY.

HET uitmunten in het spel, wat een kenmerk van onzen sporttijd mag genoemd worden, heeft als gevolg, dat het standaard van het spel verhoogt, en meerdere eischen van de spelers, om een hendigheid en toewijding bijzondere sport in te nemen. Aan den anderen kant schijnt het evenwel de „sport-algemeenheid”, van dat, wat men zou kunnen noemen de „sport-algemeenheid”, indien sportlui zich uitsluitend wijden aan één enkel spel.

Bizonder uit te willen munten bijv. in Golf of Hockey is niet slechts noodlooze zelfverloochering, maar ook een ontkenning van vele lessen, die elk dezer spelen van het andere kan overnemen. Tegenwoordig toch bestaat er bij Engelsche golf- en hockeyclubs een misplaatst begrip, dat het onmogelijk is de beide spelen te beoefenen zonder wederkerig nadeel. Twee verkeerde bewegingen bij het hockeyspel zijn juist gewenscht bij het golfspel, nl. de overtreding van de regels, die *undercutting* en *sticks* betreffen. De eerste slaat in het bijzonder op Engelsch hockey; en de opmerking is van de Engelsche sportschrijfster miss Helme. Zij erkent de waarde van een hoogen slag bij hockey, doch toont aan op hoe verschillende wijze de bal bij hockey en golf omhoog kan worden gespeeld.

Bij Golf wordt zoo'n slag gemaakt door den grond een weinig achter den bal te treffen; ook leunt de speler voornamelijk daarbij op het linker been, terwijl men bij Hockey juist op 't rechter steunt en den bal recht voor beide voeten houdt. Het voornaamste verschil van de *under-cut* is dat de vuisten aan het eind van den golfslag links naar buiten gekeerd zijn,

terwijl bij Engelsch hockey juist de rechter hand bovenaan vast houdt. Bij Hockey is soms dit plotseling en bewust omkeeren van de hand op het oogenblik van het slaan van den bal een wijze waarop een goede slag van het slaan van den bal een Golf de handgewrichten in den bal omhoog wil drijven, dezelfde houding blijven als men aangemerkt als een gevolg

I. Hockeyslag, linker elleboog bij het einde van den slag naar voren.
II. Golfslag, bij het doorhalen.

gemeene fout van sticks wordt ook van Golfspelen. Weten zij die dit beweren wel, dat bijna de helft van de slagen op een Golfronde met de butter worden gespeeld, en dat slechts bij ongeveer een kwart een volle uitzwaai genomen wordt? Inderdaad hebben een slag bij Golf en een hit bij Hockey weinig overeenkomst: bij Hockey is 't een slag, bij Golf een zwaai; bij de eerste wordt de linkerelboog vooruit gebracht, terwijl bij de tweede deze beweging noodlottig zou zijn. Daarenboven zal, daar 't gewicht van een H. stok dubbel dat van een driver of brassie is, iemand die beide spelen kent, niet licht vergeten welk werktuig hij hanteert. Natuurlijk is er groot verschil in de grootte van den bal en ook in 't feit, dat deze in het ene spel stil ligt en in het andere steeds in beweging is. Dan valt er te wijzen op de ongelijkheid der gereedschappen: bij Golf worden sticks gebruikt met dunne grepen; die van Hockey hebben een breed handvat; hockey wordt gespeeld met handschoenen, G. zonder, enz. In waarheid zijn de beide spelen zoo verschillend, dat ze nauwelijks aan elkaar herinneren. Misschien zou een ervaren H. speler, die nooit 't G. spel gespeeld had, en plotseling beproefde het te doen, ondervinden dat

uitwerking of het gevolg hiervan minder wenschelijk was, als hij den volgenden dag tot zijn H. spel terug keerde, en 't zelfde zou de ervaring zijn van een geoefend Golfer, die hockey eens probeerde. Maar gesteld dat beide spelen geregeld voor of na elkander worden gespeeld en dat een zekere mate van bekwaamheid in beide wordt bereikt, dan zal noch H. noch G. lijden door de meerdere toewijding van den speler voor een van beiden. De hockey-speler zal inderdaad veel goeds meebrengen van Golfspel als hij tot hockey terug keert. Het voortdurend en klimmend loopen gewoonlijk in goede lucht als bij Golf, is een uitstekend middel vóór men het hockey-seizoen weer intreedt, omdat Golf in de maanden dat het gespeeld wordt, juist goede oefening geeft op de dagen, die tusschen de matches liggen en het zal blijken een zekere aantrekkelijkheid te hebben tegenover de al te verleidelijke voortzetting van Hockey gedurende zes van de zeven dagen. De werkelijke lessen, die Golf aan Hockey geeft zijn waarlijk niet te verachten. Wat zou het een onschatbaar iets zijn als een nieuweling bij Hockey kon worden overtuigd, dat het even noodzakelijk is, bij het een als bij het ander, de oogen vast op den bal gevestigd te houden, en op de plaats waar de stok moet slaan. De hand volgt van zelf 't oog, voornamelijk als de bal, in beweging zijnde, moet getroffen worden, zoodat dit de eenige manier is om zekerheid voor den zuiveren slag te krijgen. De praktijk leert den speler het oog op den bal te vestigen op het oogenblik van den slag, zonder het snelle overzicht op het veld te verwaarloozen, wat hem in staat stelt den bal met oordeel te richten. „Houdt 't oog op den bal”, is een stelregel van den golfer, doch ook hockeyspelers doen verstandig, zich daar naar te gedragen. Een ander belangrijk grondbeginsel van Golf is het voorschrift van een onberispelijke houding en dit wordt dikwijls veronachtzaamd bij Hockey. Als er vlug gespeeld wordt, moet de bal natuurlijk worden weggeslagen: terwijl de voeten in allerlei houdingen staan, om tijd te winnen; maar dit is geen reden dat, b.v. als de bal uit den hoek van het veld moet worden ingeslagen, waarbij niet zoo'n haast noodig is, de krachtigste houding niet zou worden aangenomen, zoodat de slag naar den slagcirkel zoo krachtig mogelijk kan zijn.

Omgekeerd kunnen ook de golfspelers in dit opzicht iets van de hockeyspelers leeren. Men ziet toch meermalen een slag uit een bunker verkeerd genomen, omdat het terrein den gewonen stand verhindert. Maar als de golfer ook een hockey-speler is, dan is hij geheel gewend den bal te slaan in alle mogelijke moeilijke houdingen en dus vindt hij de moeilijkheid bij den bunker gemakkelijker te overkomen dan de speler, die nooit den bal bij een hockey „scrimmage” heeft moeten wegwerken. Men heeft het golfspel genoemd een berekeningsspel, maar men mag er ontdekkingskunst wel bijvoegen. Vele Cricketers spelen in den winter hockey als een middel tot versterken hunner vóórramen en dezelfde reden leidt ook golfers om dit te doen. Sterke vóórramen zijn bijzonder gewenscht voor lage harde slagen en vooral voor die sterke drives, die in of tegen den wind worden gespeeld. Dames hebben meer moeite dan heeren met deze soort slagen, voornamelijk door hun gebrek aan kracht in de spieren van den pols en den vóór-arm. Voor hen is er geen beter spieroefening dan Hockey.

Maar bovenal ontwikkelt zich de geestelijke geschiktheid van den golfspeler door de ondervinding op het hockeyveld opgedaan. In 't gedrang en geroes van een hockeymatch behoudt hij de kracht tot beheersching om zijn eigen spel te spelen zonder te letten op hetgeen hem omringt, en dit is een gewaardeerde eigenschap, als het vol en druk is op de golfclubs, waar zóó veel is om de aandacht van den speler af te leiden van dien zoo belangrijken kleinen witten bal, en diens naasten weg naar den bodem van het gat.

De Golfer leert op het hockeyveld ook snel besluiten. In plaats van aarzelen tusschen dezen stok en dien, tusschen „going for a hazard” of „playing short”, tot verdriet van zijn medespeler en zijn eigen zenuwen, zal hij zijn kansen op succes en de beste middelen om het te bereiken, snel overwegen. Hij zal weten wat hij wil met den gewenschten uitslag, zonder twijfel of weifeling of het „wel de goede soort stok is”, iets wat bijna zeker aanleiding geeft tot een zwakken en onvoldoenden slag.

In 't kort, er is geen reden waarom golf en hockey elkander niet onderling zouden kunnen verdragen en waardeeren, hoewel het een vergissing is zich te verbeelden, dat een goed hockeyspeler zelfs een vrij goed golfer moet zijn. Golf schijnt een onafhankelijke kundigheid te zijn, waardoor men niet noodzakelijk ook in andere spelen behoeft uit te munten, en zij die van Hockey overgaan tot Golf

Het oefenen om zuiver op het doel te leeren slaan.

zullen ondervinden, dat zij jaren lang zich ingespannen werk zullen moeten getroosten voor de bedrevenheid verkregen is, die zij in evenzoveel maanden bij Hockey bereikt hadden. 't Is een algemeene klacht van de heeren- en dames Hockeyclubs, dat de aantrekkingskracht van de „links” zoo velen hunner oude leden wegtrekken; maar Golf is eigenlijk hiervoor niet te laken. Hockey wordt immers al niet langer meer gespeeld, omdat het mode is, of als een middel om vrienden te ontmoeten. Slechts die zeer gesteld zijn op 't spel zelf, spelen het. En zoo hoort het ook.

PIOENEN.

HET is zeker niet in het voordeel der Pioenen geweest, dat het grootte publiek ze *Pioenrozen* heeft genoemd. Onwillekeurig toch worden zij nu vergeleken bij de Roos, de Koningin der bloemen, wat ten gevolge heeft, dat zij grof genoemd worden. Hierin nu ligt een groote onbillijkheid. De Pioenen en de Rozen zijn beiden geheel verschillende bloemen, die men niet met elkander vergelijken moet, doch beschouwt men de Pioen op zich zelf, dan is zij zeker een der fraaiste en dankbaarste bloemplanten, die onze tuinen sieren. Er is dan geen sprake van, dat zij grof is; mooi is zij van vorm, fijn van kleur en heerlijk van geur, werkelijk het is een plant waard om in iederen tuin te worden aangeplant. En niet alleen voor tuinversiering is zij geschikt, ook voor snijbloem kan men haar zeer goed gebruiken.

De Pioen is een zeer oude plant, reeds in de grijze oudheid vindt men haar vermeld en vooral om haar geneeskrachtige eigenschappen was zij destijds zeer beroemd. Het waren vooral de wortels en de zaden, waaraan dergelijke eigenschappen werden toegeschreven. Zoo wordt o.a. medegedeeld, dat Galeurs, een bekend Romeinsch geneesheer, een aantal gevallen vermeldt van genezing van vallende ziekten door een stuk van een Pioenwortel om den hals te dragen en hij vertelt, dat men bij gebrek aan wortels ook de zaden hiertoe gebruiken kan. Ook werden o.m. is-chias, jicht en podagra afdoende door haar genezen en was het een uitstekend middel tegen beten van verschillende slangen.

Aan deze eigenschappen heeft de gewone Pioen dan ook haar wetenschappelijke naam te danken. De geslachtsnaam *Paeonia* is afgeleid van het Grieksche woord Paion, de naam van den God der geneeskunde, en ook de soortnaam *officinalis* wijst op geneeskrachtige eigenschappen. Aan hen is het dan ook te wijten, dat tal van fabels van haar in omloop zijn, die er allen op wijzen, hoe zeer zij destijds in eere werd gehouden. Ook in den tegenwoordigen tijd staat de Pioen op het platte land nog in hoog aanzien en wordt zij op tal van boerenhofsteden gekweekt.

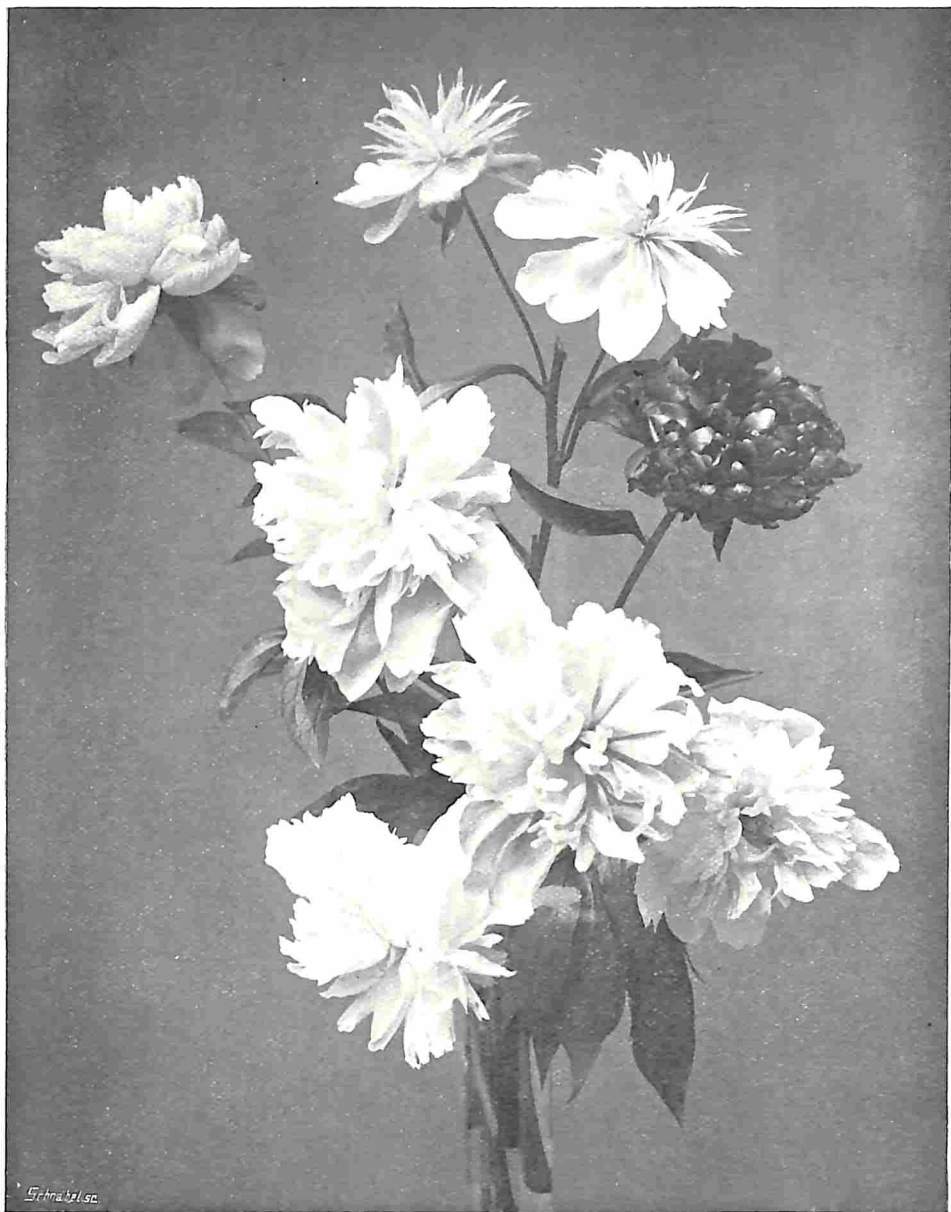
Er zijn van de *Paeonia* drie soorten, die in hoofdzaak gekweekt worden en die, hoewel tal van eigenschappen gemeen hebbende, toch nogal uiteen loopen. Deze drie soorten zijn de *Paeonia officinalis*, de *Paeonia chinensis* en de *Paeonia Moutan*, ook wel *Paeonia arborea* genoemd.

De *Paeonia officinalis* is de oudst bekende soort. Zij komt in verschillende streken van Europa voor en is derhalve volkomen winterhard. Het is een vaste-plant met een dikke vleeschachtige wortel. Wil men met deze soort succes hebben, dan moet men ze planten in een niet te zwaren, goed bewerkten en rijkelijk bemesten grond. Het best geeft men haar een vrije standplaats, zij ontwikkelt zich dan tot een mooi gevormde plant, waar de groote bloemen flink bovenuitsteken. De voortkweeking geschiedt zeer gemakkelijk door scheuren. Men neemt ze daartoe in het najaar uit den grond, waarbij men moet zorgen de dikke wortels zoo min mogelijk te beschadigen, snijdt ze in zooveel stukken als men exemplaren wil hebben en plant ze dan weder zoo spoedig mogelijk op. Ook in het voorjaar kan men de Pioenen nog wel verplanten, hoewel dit minder raad-

Slechte houding bij golf.

VAASBOUQUET VAN VERSCHILLENDE P. F. ONIA CHINENSIS.

zaam is. Het eerste jaar na het verplanten behoeft men niet op veel bloemen te rekenen, het tweede jaar bloeien zij reeds beter en het derde hebben zij zich geheel hersteld en zal men volop bloemen hebben. De bloeitijd van de *Paeonia officinalis* is vrij vroegtijdig, reeds half Mei staan zij gewoonlijk in bloei. Na den bloei sterven zij vrij spoedig af, zoodat men er op rekenen moet, dat zij gewoonlijk half Augustus geheel verdwenen zijn.

Er zijn tegenwoordig tal van verscheidenheden van deze soort bekend. Niet allen zijn even fraai en bloeien even goed. Als de besten durven wij met gerustheid aanbevelen:

Paeonia officinalis albo-plena, zuiver wit.

P. o. roseo-plena, zacht rose.

P. o. roseo-plena superba, rose. Deze behoudt haar kleur terwijl de voorgaande bij het uitbloeien verbleekt.

P. o. atrorubra plena, donker rood.

P. o. mutabilis, licht rose in wit overgaande.

P. o. anemonaeflora, donker rood met fijn verdeelde bloembladeren en groote goudgele meeldraden; een prachtige verscheidenheid.

Nog meer bekend dan de voorgaanden zijn in de laatste jaren de verscheidenheden der *Paeonia chinensis* geworden. Zooals de naam reeds aanduidt, is de oorspronkelijke soort afkomstig uit China, doch ook in Siberië wordt zij aangetroffen, en het zal dus wel niemand verwonderen, dat zij hier te lande absoluut winterhard is. Ook zij is een vaste-plant en sterft dus tegen het najaar af, zij doet dit echter later dan de *Paeonia officinalis*, ook bloeit zij veel later, gewoonlijk pas in de laatste helft van Juni. Haar bladeren zijn donkerder, meestal bruin groen en haar bloemen fijner en veelal welriekend. In behandeling komt deze Pioen volkomen met de voorgaande overeen. Uitstekend leent zij zich echter om er een bloemvak mede te beplanten, men moet dan echter zorgen verscheidenheden te kiezen,

DUBBEL WITTE P. F. ONIA CHINENSIS.

die en rijk en gelijk bloeien, daar er wel zijn, die niet ieder jaar even goed haar bloemen ontwikkelen.

Aangezien de Chinese Pioen tamelijk hoog wordt, moet men haar op een beschutte plek planten, daar de stengels anders door het gewicht der groote bloemen gemakkelijk omwaaien.

De onderstaande verscheidenheden der *Paeonia chinensis* zijn allen aanbevelenswaardig, zij bloeien rijk en gelijktijdig.

Duchesse de Nemours, zacht rose, in het hart zwavelgeel.

Made, Calat, zacht rose.

Made, de Galhan, helder vleeschkleurig rose.

Raphaël, donker wijnrood.

Queen Victoria, wit.

Armand Rousseau, wit met rose centrum.

De derde soort van Pioen is de *Paeonia Moutan*, ook wel bekend onder den naam *Paeonia arborca*. Deze naam wijst er reeds op, dat men hier niet te doen heeft met een vaste-plant, maar met een heester. Zij wordt evenwel niet hoog, gewoonlijk van 1-1½ Meter. Haar bladeren zijn groot, eirond en dubbel-drietallig, zij zijn frisch groen van kleur, de bloemen zijn gewoonlijk grooter dan die van de beide voorgaande soorten. Zij is afkomstig uit China en Japan en hier te lande eveneens winterhard. Het is echter geraden haar op een eenigszins beschutte plek te planten, daar de jonge scheuten in het voorjaar dikwijls van de nachtvorsten te lijden hebben en daardoor de knoppen bevrozen. Ook deze soort verlangt een niet te zwaren, goed bewerkt en bemest grond. De z.g.n. Boompioenen hebben echter het groote nadeel lang niet overal even goed te groeien. Er zijn plaatsen, waar zij niet vooruit komen, langzaam groeien en bijgevolg slecht bloeien. In andere tuinen ontwikkelen zij zich daarentegen zeer fors en leveren dan in de laatste helft van Mei en het begin van Juni, wanneer zij in bloei staan, een prachtig gezicht op. Het best plant men ze in groepjes van drie tot vier vereenigd, vrij in het gazon. Zij groeien dan in elkander en het geheel maakt, na enkele jaren, den indruk één groote plant te zijn.

De voortkweeking van de *Paeonia Moutan* is voor een gewoon liefhebber niet zeer eenvoudig, het geschiedt door veredeling op de wortels van een der beide voorgaande soorten. Deze bewerking moet in Augustus uitgevoerd worden. De wortelstokken, die men veredeld heeft, worden opgepot en in een koude bak, aanvankelijk goed tegen de zon beschermd, geplaatst. Hierin overwintert men ze, om ze dan het volgend jaar, in Mei, uit te planten.

Wij raden echter een gewoon liefhebber aan met deze kweeking liever niet te beginnen, daar de kans op succes niet groot is.

Ook van de *Paeonia Moutan* bestaan tegenwoordig een aantal verscheidenheden, waarvan de meest aanbevelenswaardigen zijn:

Comtesse de Fudert, gevuld, vleeschkleurig rose.

Comte de Flandre, zeer groot, fraai lila met purperen hart.

Elisabeth, zeer fraai, sterk gevuld, donker roserood.

Flora, groote bloem, enkel of half gevuld, zuiver wit, hart karmijn-violet.

Fragrans maxima plena, zeer groote gevulde bloem, zalmkleurig rose.

Osirus, gevuld, zeer donker purper.

E. TH. W.